

III Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та студентів «Філософські виміри техніки» (PDT-2022)

суть слова, що міститься в розумі (veuba), про які блаженний Августин у п'ятнадцятій книзі «Про Трійцю сказав, що вони не належать жодній мові, вони лише перебувають у розумі і не можуть бути виражені зовні, хоча слова (voices) представляючи собою начебто підлеглі цим поняттям знаки, зовні вимовляються.

Значення слова «Термін» з різної точки зору:

Варто знати, що ім'я «термін» розуміють потрійно. По-перше, терміном називають все те, що може бути зв'язкою (copula) або крайнім членом категоричного судження, а саме суб'єктом або предикатом, або визначенням крайнього члена або дієслова. У цьому змісті терміном може бути навіть судження, як і частина його. Адже правильно сказати: «"Людина - жива істота" є правильне судження», у якому все судження «людина - жива істота» є суб'єкт, а «правильне судження» - предикат.

В іншому змісті це ім'я термін можна розуміти як те, що протилежне пропозиції. У цьому випадку все нескладове називають терміном, і про термін у такому змісті було проговорено вже в попередній главі.

По-третє, під терміном і буквальною значенням слова розуміють те, що, узяті для позначення, може бути суб'єктом або предикатом судження. І в цьому змісті ні дієслово, ні союз, ні прислівник, ні привід, ні займенник не є термін. Адже багато імен, а саме синкатегорема, не терміни, тому що вони, хоча і можуть бути крайніми членами судження, якщо їх брати матеріально або безпосередньо (materialiter vel sirap -liciter), однак якщо їх брати як позначення (significative), то не можуть бути такими. Тому речення: «"Читає" - це дієслово - цілком підходить і правильно, якщо дієслово "читає" беруть матеріально; якщо ж його взяти як позначення, то речення це буде незрозумілим. Точно так само і щодо інших речень: «"Усі" - це ім'я», «"Ніколи" - це прислівник», «"Якщо"- союз», «"Від"- це привід». Саме так Філософ розуміє «термін», коли визначає його в першій книзі «Першої Аналітики». Однак терміном у цьому розумінні може бути не тільки нескладуване, але і складене з двох нескладових [частин], тобто із прикметника й іменника, з дієприкметника і прислівника або з відмінком якого він вимагає, подібно тому як воно може бути суб'єктом або предикатом судження. Справді, у судженні «біла людина є людина» ні «людина», ні «білий» [окремо] але суб'єкт, а суб'єкт - вираження в цілому: «Біла людина». Точно так само [у судженні] «Той хто швидко біжить є людина», ні «хто біжить», ні «швидко» не суб'єкт, а суб'єкт - вираження в цілому: «Той хто швидко біжить».

Варто знати, що терміном може бути не тільки слово в називному відмінку, але й у непрямому відмінку, тому що воно може бути і суб'єктом, і предикатом судження. Однак слово в непрямому відмінку не може бути суб'єктом стосовно будь-якого дієслова. Тому що неправильно сказати: Людині бачить осел", але буде правильно сказати: юдиш належить осел". Яким чином і стосовно яких дієслів можна ставити суб'єкт у непрямому відмінку, а стосовно яких, не можна, - це питання граматики, якій слід розглядати з єднання слів.

П. Джага, Ю. Гумен канд. істор. наук, доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

СУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ СОЦІАЛЬНОЇ НАУКИ І СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ

P. Dzhaha, Yu. Humen, PhD, Assoc. Prof.

MODERN PHILOSOPHY OF SOCIAL SCIENCES AND SOCIAL PHILOSOPHY

Сьогодні широко використовуються такі словосполучення, як філософія, антропологія чи соціологія науки, для позначення цілого комплексу досліджень. Ці дослідження являють собою сучасну інтерпретацію того філософського осмислення феномену науки, який виникає, зокрема, у зв'язку з кризою у другій половині XIX ст. і на початку XX ст.. Але ще до цього шлях, який пройшло філософське осмислення сучасної науки, був і не простим, і

III Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та студентів «Філософські виміри техніки» (PDT-2022)

дуже насиченим. Зокрема сучасна соціальна наука пройшла ті самі етапи рефлексії щодо своїх засад, які пройшла і наука загалом: від становлення під впливом ньютонівської механіки так званої „соціальної фізики” в XVII-XVIII ст., через спроби надати науці статусу основного фактору духовного розвитку людства в межах першого позитивізму, коли виникає сама назва „соціологія” (О. Конт) і філософського осмислення окремих наук (філософія фізики, математики і т. інш.) до виникнення терміну „філософія науки” (Є. Дюрінг) та сьогodнішніх комплексних філософсько-методологічних досліджень науки, включно з науками про суспільство, позначених терміном „філософія соціальної науки” (Т. Benton and I. Craib, 2001), або „філософія та методологія соціальної науки”.

Зазначений вище термін („філософія та методологія соціальної науки”) на теренах колишнього СРСР не є домінуючим. Часто як його заміник, а тільки іноді поряд та паралельно з ним, використовується термін „соціальна філософія”. Своєю чергою цей термін, який застосовував ще О. Конт, набуває найбільшого поширення лише на початку ХХ ст. у різних контекстах та у різних авторів, зокрема у С. Франка. І найперше у протиставленні новому позитивізму та у зв'язку зі спробами оновлення марксизму. Тому на теренах колишнього СРСР до недавнього часу його вживали не часто, передусім у зв'язку з так званою „критикою буржуазної філософії”, „союзним марксизмом”.

Але найбільш широкого розповсюдження термін „соціальна філософія” набуває, як зазначалося, через критику неомарксизмом позитивізму, зокрема у Франкфуртській школі критичної соціальної теорії. Біля її витоків стояли М. Хоркхаймер, Т. Адорно, Г. Маркузе, а послідовником вважається, зокрема, і Ю. Габермас (чи не найбільш популярний, до недавнього часу, німецький соціальний теоретик другої половини ХХ ст.). Протистояння з позитивістськими концепціями соціуму наклало відбиток на співвідношення термінів «соціальна філософія» і «філософія та методологія соціальної науки», їх певного протиставлення. Утім, якщо спробувати розвести ці терміни, протиставлення яких виглядає сьогodні вже архаїчним, то за назвою „соціальна філософія” можна було б залишити загально-філософське (приблизно так його застосовував ще О. Конт), певним чином безпосередньо-теоретичне, осмислення суспільства як певної цілісності з багатоманітністю зв'язків усіх його елементів, тоді як „філософію та методологію соціальної науки” виокремити як рефлексію щодо предмету і методу такого, безперечно суспільного явища як соціальна наука, у її взаємозв'язках з іншими (природничими, гуманітарними, технічними) науками та технікою, зокрема соціальною технікою та технологією.

Таке розведення та розмежування є безумовно відносним і передбачає тісний взаємозв'язок та взаємозалежність зазначених розділів власне філософського знання. Утім, з певними акцентами, зокрема з акцентом філософії та методології соціальної науки на дослідження проблем сучасної соціальної науки, як такої, що базується на широкій емпіричній основі, на відміну від соціальної філософії з її акцентом саме на соціальній теорії (зокрема філософській), маючи на увазі передусім її соціального-критичний пафос.

Сучасна соціальна наука, у позитивному її тлумаченні нічим не відрізняється від наук природничих і технічних, спираючись на широкомасштабні, і у той же час детально вивірені та математично представлені емпіричні дослідження, без яких у наш час таке явище як соціальна наука вже навіть важко собі уявити. Соціальна філософія, як соціальне явище набуває особливого смислу, якщо врахувати яскраво перфотмативний характер соціальної свідомості взагалі і соціальної науки зокрема.

Виходячи зі сказаного, не тільки соціальна філософія, але й філософія та методологія соціальної науки – дуже важливі розділи філософського знання, певним чином навіть ключові ланки досліджень у комплексі філософії, антропології та соціології науки, оскільки саме тут зосереджені найбільш гострі проблеми філософської інтерпретації феномену науки не тільки як певного способу орієнтації людини у світі, а й як специфічного соціального інституту.

III Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та студентів «Філософські виміри техніки» (PDT-2022)

Література

1. Філософія соціальної науки. URL: <http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/PhN/8-ch.htm>

Т. Ерстенюк, А. Довгань, докт. філос. наук, проф.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПРОСТІР СВОБОДИ ПОШУКУ ІСТИНИ В КОНЦЕПЦІЇ П.ФЕЙЄРАБЕНДА.

T. Ersteniuk, A. Dovgan, Dr., Prof.

METHODOLOGICAL SPACE OF FREEDOM OF TRUTH SEARCH IN THE CONCEPT OF P. FEYERABEND

Історичні періоди премодерного і модерного розвитку природничого і технічного знання фіксувались методологічно жорсткою детермінацією наукового пошуку, що перетворювало науку в консервативну сферу діяльності людини. Кризові явища прояву наукового пошуку спонукали дослідників різних галузей науки до пошуку нових методологічних установок розгортання процесу інтенсифікації дослідництва у сфері природничих і технічних наук.

Постмодерністська філософія, вибудовуючи в ХХ ст. нові філософські світоглядно-методологічні смисли наукової діяльності в опозицію неопозитивізму запропонувала низку методологічних підходів розуміння природи наукового пізнання, змісту наукового факту, процедури аргументації і доведення істинності отриманого результату дослідження і т. п. В книзі «Суперечка» французький філософ Ж.-Ф. Ліотар зазначив, що використане ним слово «постмодерн» означає «стан нашої культури, наступний за новаціями, які від кінця ХІХ сторіччя змінили правила гри для науки ...» [1]. Виникає питання наскільки виправданим є зміна правил гри для науки? Причому мова йде не тільки про зміст поняття «мовна гра», запропонованого Л.Вітгенштейном. Насамперед ми, сучасні науковці, знаходимо різні варіанти-пропозиції методології наукового пошуку процесу зростання наукового знання, що актуальні для сучасних кризових умов існування суспільства (Т.Кун, І. Лакатос, С. Тулмін, П.Ріквор, Х.Патнем, Ч.Тейлор, П.Фейєрабенд, В. Стьопин, І.Цехмістро та ін.).

П.Фейєрабенд зауважує, що в науці методологічний анархізм є необхідною умовою дослідницького успіху. Історія науки є історією успішних і безуспішних спроб перспективних знахідок і технологічних втрат, тому, щоб уникнути тупикового розвитку, необхідно, на його думку, висувати теорії, які несумісні ні з очевидними фактами, ні з усталеною традицією отримання результату. Аргументує свою думку дослідницькою позицією Г.Галілея при його обґрунтуванні геліоцентричної астрономічної системи М.Коперніка. Мовиться про припущення Г.Галілея щодо відносності сприйняття людиною руху та спокою. Крім того, Г.Галілей посилався на апорії (парадокси) руху античних філософів Парменіда і Зенона та ідею анамнезиса (пригадування) Платона. Підсумовуючи свої міркування щодо дій Г.Галілея П.Фейєрабенд зауважує, що перемоги нових теорій зовсім не випадкові. Вони (перемоги) ґрунтуються на принципі «проліферації»- спонтанного розростання і розмноження на перший погляд начебто «абсурдних» з точки зору «правильної науки» і начебто позанаукових ідей. Тому люба наукова ідея має право на існування та свою реалізацію в процедурі пізнавального пошуку істини. Оскільки це так, то люба методологія не повинна мати свою межу прояву, «червону лінію» детермінації собою пізнавального процесу в науці і освіті. Подібна ситуація красномовно підтверджується у сфері науки і освіти початку ХХІ сторіччя. Отже, епістемологічний анархізм П.Фейєрабенда розширив горизонти методологічної свободи пошуку людством відповідей на поставлені ним же самим перед самим собою проблеми власного існування.

Література